

**IQTISODIY MUNOSABATLARNING GLOBALLASHUVI
DAVRIDA SOLIQ MA'MURIYATINING SAMARADORLIGINI
OSHIRISH.**

Osiyo Xalqaro Universitetining 70310102-Iqtisodiyot (tarmoqlar va sohalar bo'yicha) yo'nalishi 1-kurs magistranti

Tuychiyeva Marxaba Rejabovna

Аnnotatsiya. Ushbu maqolada, iqtisodiy munosabatlarning globallashuvi davrida soliq ma'muriyatining samaradorligini oshirish muammolari va usullari ilmiy o'rganilgan. Bundan tashqari, soliq tizimi va uni boshqarishning ahamiyati, shuningdek, zamonaviy texnologiyalar va raqamli tizimlar yordamida soliq yig'ishning samaradorligini oshirishning imkoniyatlari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar. Globallashuv, kapital, soliq tizimi, raqamli transformatsiya, iqtisodiy munosabatlar.

**ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ НАЛОГОВОГО
АДМИНИСТРИРОВАНИЯ В ПЕРИОД ГЛОБАЛИЗАЦИИ
ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ.**

Аннотация. В данной статье научно исследованы проблемы и методы повышения эффективности налогового администрирования в период глобализации экономических отношений. Кроме того, проанализировано значение налоговой системы и ее управления, а также возможности повышения эффективности сбора налогов с помощью современных технологий и цифровых систем.

Ключевые слова. Глобализация, капитал, налоговая система, цифровая трансформация, экономические отношения.

**IMPROVING THE EFFECTIVENESS OF TAX ADMINISTRATION
DURING THE GLOBALIZATION OF ECONOMIC RELATIONS.**

Annotation. In this article, the problems and methods of improving the

effectiveness of tax administration during the globalization of economic relations are scientifically studied. In addition, the importance of the tax system and its management has been analyzed, as well as the possibilities of increasing the efficiency of tax collection using modern technologies and digital systems.

Keywords. *Globalization, Capital, tax system, digital transformation, economic relations.*

Kirish

Iqtisodiy munosabatlarning globallashuvi, xalqaro savdo, kapital va mehnat oqimlarining kengayishi, shuningdek, texnologiyalarning rivojlanishi, davlatlarning soliq tizimlariga yangi talablarga olib kelmoqda. Globalizatsiya jarayonlari soliq ma'muriyatiga yangi imkoniyatlar yaratish bilan birga, bir qator yangi muammolarni ham keltirib chiqarmoqda. Soliq ma'muriyati davlatning iqtisodiy siyosatini amalga oshirishda muhim ahamiyatga ega bo'lib, soliq yig'ishning samaradorligi, iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va ijtimoiy adolatni oshirishda asosiy vosita hisoblanadi.

Bugungi kunda soliq ma'muriyatining samaradorligi iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashda, soliq to'lovchilarni ro'yxatga olish va nazorat qilishda, shuningdek, soliq to'lovlarini o'z vaqtida yig'ish va byudjet daromadlarini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Shu sababli, davlatlar o'z soliq ma'muriyatlarini zamonaviy texnologiyalar va innovatsiyalar yordamida rivojlantirishi zarur. Ayniqsa, elektron soliq tizimlari, raqamli transformatsiya va soliq to'lovchilar bilan o'zaro aloqalarni yaxshilash orqali soliq yig'imlarining samaradorligini oshirish mumkin.

Bundan tashqari, soliq ma'muriyatini modernizatsiya qilish orqali soliq bazasini kengaytirish, soliq to'lovchilarni elektron ro'yxatga olish, onlayn to'lovlarni amalga oshirish va soliq nazoratini avtomatlashtirish kabilar bugungi kunda juda muhim hisoblanadi.

Xalqaro tajriba, jumladan, ilg'or mamlakatlarda amalga oshirilgan soliq ma'muriyati samaradorligini oshirish bo'yicha chora-tadbirlar soliq tizimining yanada yaxshilanishiga imkoniyat yaratadi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi. Iqtisodiy munosabatlarning globallashuvi davrida soliq ma'muriyatining samaradorligini oshirish mavzusida

ilmiy tadqiqotlar olib borgan olimlar ko'p. Ushbu olimlar asosan soliq siyosati, soliq ma'muriyatining samaradorligi va soliq tizimlarining global integratsiyasi masalalariga alohida e'tibor qaratganlar. Quyida bu sohada o'z ilmiy ishlarini olib borgan ba'zi taniqli olimlar va ularning ishlarini ko'rib chiqamiz:

Joel Slemrod — soliq iqtisodiyoti va soliq siyosati sohasida eng taniqli olimlardan biridir. U soliq tizimlarining samaradorligi va soliq ma'muriyati masalalariga katta e'tibor qaratgan. Uning tadqiqotlari soliq yig'ishning samaradorligini oshirish va soliq tizimlarining adolatliligini ta'minlash uchun zarur bo'lgan muhim jihatlarni o'zida aks ettiradi. Slemrod soliq to'lovchilarni ro'yxatga olish, soliq nazorati va soliq evaziga davlat xizmatlarini optimallashtirishga oid bir qancha muhim ishlarga ishtirok etgan. U, shuningdek, soliq ma'muriyatining samaradorligini raqamli texnologiyalar orqali oshirishni qo'llab-quvvatlagan.

Richerd Miller Bird — soliq siyosati va soliq tizimlarining amaliyoti bo'yicha mutaxassis hisoblanadi. U o'zining ilmiy ishlarida soliq ma'muriyati samaradorligini oshirishda rivojlanayotgan va rivojlangan mamlakatlar o'rtasidagi farqlarni tahlil qilgan. Bird globalizatsiya jarayonlarida soliq tizimlarini integratsiya qilish, transmilliy korporatsiyalar tomonidan soliqdan chetlashish va soliq evaziga davlat xizmati taqdim etishdagi muammolarni tahlil qilib chiqqan. U soliq yig'imlarining samaradorligini oshirish uchun mahalliy va global soliq siyosatlarini uyg'unlashtirish zarurligini ta'kidladi.

Maykil Kin — soliq siyosati va soliq yig'ish tizimlari bo'yicha xalqaro miqyosda tanilgan olim. U xalqaro soliq tizimlari va soliq ma'muriyatini optimallashtirish masalalariga alohida e'tibor qaratgan. Kin soliq tizimlarining samaradorligini oshirishda davlatlar o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish, xalqaro soliq siyosatini yagona me'yorlar asosida birlashtirish va raqamli soliq tizimlarini joriy etish zarurligini ta'kidlagan. U shuningdek, soliq nazoratining samarali bo'lishi uchun hukumatlar o'rtasida axborot almashinuvi va soliq to'lovchilarni ro'yxatga olishning muhimligini ilgari surgan.

Andres Velasko — iqtisodiy siyosat va soliq ma'muriyati masalalariga bag'ishlangan bir qancha asarlar yozgan. U soliq siyosatining ijtimoiy ta'sirini, soliq

yig'ish tizimlarining samaradorligini oshirishda davlat byudjetini boshqarish va soliq yig'ish tizimlarining innovatsion usullarini o'rganish bilan shug'ullangan. Velasko soliq tizimlarining global integratsiyasi va soliq to'lovchilarni raqamli ro'yxatga olishning ahamiyatini ta'kidladi.

Iqtisodiy munosabatlarning globallashuvi davrida soliq ma'muriyatining samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy tadqiqotlar nafaqat soliq yig'ish tizimlarini takomillashtirishga, balki soliq siyosatining global integratsiyasi, elektron tizimlar va raqamli texnologiyalarni qo'llash orqali soliq to'lovchilarni boshqarishning samaradorligini oshirishga ham alohida e'tibor qaratgan. Yuqoridagi olimlar bu sohada muhim ilmiy ishlar olib borgan va bugungi kunda soliq tizimini modernizatsiya qilish va global soliq siyosatining yangi usullarini ishlab chiqishda katta hissa qo'shgan.

Muhokama. Iqtisodiy munosabatlarning globallashuvi davrida soliq tizimlarining samaradorligi mamlakatlarning iqtisodiy barqarorligi va raqobatbardoshligini ta'minlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Globalizatsiya, iqtisodiy integratsiya va texnologiyalarning rivojlanishi soliq tizimlarida yangi imkoniyatlar va muammolarni keltirib chiqarmoqda. Shuningdek, xalqaro savdo, kapital va mehnat oqimlarining kengayishi soliq ma'muriyatini yanada samarali boshqarishni talab qiladi. Bu esa davlatlar uchun soliq tizimlarini modernizatsiya qilish, soliq yig'ishning samaradorligini oshirish va xalqaro soliq standartlariga moslashishni o'z oldiga qo'yadi.

1. Soliq tizimlarining innovatsion yondashuvlar bilan modernizatsiyasi

Globalashuv jarayonida soliq tizimlarining samaradorligini oshirishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish zarur. Elektron soliq tizimlari, raqamli to'lovlar, avtomatlashtirilgan soliq yig'ish va soliq nazorati jarayonlarini joriy etish, nafaqat soliq yig'ishning samaradorligini oshiradi, balki soliq to'lovchilarning huquqlarini himoya qilishga, shuningdek, soliq ma'muriyatining shaffofligini ta'minlashga yordam beradi. Bugungi kunda ko'plab mamlakatlar, xususan, Yevropa Ittifoqi, AQSh va boshqa rivojlangan mamlakatlar elektron soliq tizimlarini kengaytirish va raqamli soliqni joriy etish bo'yicha o'z tajribalari bilan

baham ko'rimoqda.

2. Xalqaro soliq standartlari va ularning milliy soliq siyosatiga ta'siri

Globalizatsiya jarayonida soliq tizimlari o'rtasida raqobat oshmoqda. Bu, o'z navbatida, soliq tizimlarining integratsiyasini talab qiladi. Xalqaro soliq standartlari, masalan, OECD tomonidan ishlab chiqilgan "Base Erosion and Profit Shifting" (BEPS) dasturi, transmilliy kompaniyalarning soliqdan chetlashtirishiga qarshi kurashish va soliqni adolatli taqsimlash uchun zarur hisoblanadi. Milliy soliq siyosatining xalqaro soliq me'yorlariga moslashuvi, soliq ma'muriyatining samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega.

3. Soliq to'lovchilarning ro'yxatga olish va nazoratni takomillashtirish

Soliq ma'muriyatining samaradorligini oshirish uchun soliq to'lovchilarni ro'yxatga olish jarayonlarini soddalashtirish va nazorat tizimlarini kuchaytirish zarur. Bugungi kunda ko'plab mamlakatlar, jumladan, Xitoy, Braziliya va Rossiya kabi rivojlanayotgan iqtisodiyotlar, soliq to'lovchilarni raqamli tizimlar orqali ro'yxatga olish va nazorat qilishning yangi usullarini tatbiq etmoqda. Bu jarayon nafaqat soliq yig'ishning samaradorligini oshiradi, balki soliq to'lovchilarining majburiyatlarini bajarishda shaffoflikni ham ta'minlaydi.

4. Soliq ma'muriyatining shaffofligi va xalqaro hamkorlik

Soliq ma'muriyatining samaradorligini oshirishda shaffoflik muhim rol o'ynaydi. Xalqaro soliq tizimi va soliq ma'muriyatini yaxshilash bo'yicha davlatlararo hamkorlikni kuchaytirish, axborot almashish va soliq to'lovchilarni o'zaro nazorat qilish kabi yangi mexanizmlar yaratish zarur. Bunga misol sifatida Soliq Ma'muriyatlari Xalqaro Tashkiloti (IOTA) va BMTning Soliq va Moliyaviy Davlatlararo Hamkorlikni Rivojlantirish tashabbuslarini keltirish mumkin.

5. Soliq rejalarining ekologik yondashuvlar bilan integratsiyasi

Globalashuv sharoitida soliq siyosatiga ekologik yondashuvlarni qo'shish zarurligi oshmoqda. Xalqaro miqyosda ekologik soliq siyosatlarini joriy etish, karbon solig'ini tatbiq etish va yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonlarini soliq tizimlariga integratsiya qilish zarur. Bu usullar soliq yig'imlarini oshirish, atrof-muhitni himoya qilish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga yordam beradi.

Globallashuv davrida soliq ma'muriyatining samaradorligini oshirish, davlatlarning iqtisodiy siyosatini muvaffaqiyatli amalga oshirish, davlat byudjetini to'ldirish va ijtimoiy adolatni ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Soliq tizimlarini modernizatsiya qilish, raqamli texnologiyalarni qo'llash, xalqaro soliq me'yorlariga moslashish, soliq to'lovchilarni ro'yxatga olish va nazorat qilish jarayonlarini takomillashtirish kabi yondashuvlar soliq ma'muriyatining samaradorligini oshirishga yordam beradi. Biroq, bu jarayonni amalga oshirishda mamlakatlarning iqtisodiy holati, siyosiy barqarorligi va texnologik imkoniyatlari kabi faktorlar muhim ahamiyatga ega.

Xulosa

Iqtisodiy munosabatlarning globallashuvi davrida soliq ma'muriyatining samaradorligini oshirish dolzarb masala bo'lib, bu o'zgarishlar mamlakat iqtisodiyotining barqaror o'sishi, soliq tizimi samaradorligi, va byudjet daromadlarining ko'payishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

1. Globalizatsiya va uning ta'siri:

Global iqtisodiy munosabatlarning chuqurlashishi, cheklovlarning yumshatilishi va yangi texnologiyalar, davlatlar o'rtasidagi savdo va moliyaviy oqimlarni kuchaytiradi. Bunda soliq ma'muriyatlari uchun yangi chaqiriqlar paydo bo'ladi: transchegaraviy operatsiyalarni nazorat qilish, soliq to'lovchilarning boshqa mamlakatlarga ko'chishi, va global raqobatni inobatga olish.

2. Samarali soliq ma'muriyatining ahamiyati:

Samarali soliq ma'muriyati, avvalo, soliq yig'imlarini to'plashda ishonchli tizimni ta'minlash, soliq qonunlarini to'g'ri va adolatli qo'llash, shuningdek, soliq to'lovchilariga xizmat ko'rsatishda yuqori sifatni ta'minlashga qaratilgan bo'lishi kerak. Shu bilan birga, u o'zining jarayonlari va infrastrukturasi zamon talablariga mos ravishda takomillashtirishi zarur.

3. Texnologiyalardan foydalanish:

Globalizatsiya jarayonlarida soliq ma'muriyati samaradorligini oshirish uchun raqamli texnologiyalar va avtomatlashtirishni qo'llash muhim ahamiyatga ega. Elektron soliq to'lovlari, onlayn monitoring tizimlari, va yirik ma'lumotlar (Big

Data) asosida soliq to'lovchilarini kuzatish imkoniyatlari soliq tizimining oshirilgan samaradorligini ta'minlaydi.

4. Xalqaro hamkorlik va ma'lumot almashish:

Global miqyosda soliq ma'muriyati samaradorligini oshirish uchun mamlakatlar o'rtasidagi hamkorlik muhimdir. Xalqaro tashkilotlar, masalan, OECD (Iqtisodiy hamkorlik va rivojlanish tashkiloti) orqali soliq siyosatining yaxshilanishi, soliq boshqaruvining yanada shaffof va samarali bo'lishi ta'minlanadi. Shuningdek, mamlakatlar o'rtasida soliq to'lovchilari haqida ma'lumot almashish tizimlarini rivojlantirish kerak.

5. Soliq siyosatining adolatliligi:

Globalizatsiya jarayonida soliq ma'muriyati uchun yana bir muhim jihat – soliq siyosatining adolatliligi. Mamlakatlar o'rtasida soliq tizimlaridagi farqlar, korporativ va shaxsiy soliq stavkalarining turlicha bo'lishi, soliq to'lovchilarining o'z manfaatlarini himoya qilish imkoniyatlarini yaratadi. Shu sababli, soliq siyosatining shaffof va adolatli bo'lishi global darajada hamkorlikni kuchaytiradi.

Xulosa qilib aytganda, iqtisodiy munosabatlarning globallasuvi davrida soliq ma'muriyatining samaradorligini oshirish uchun yangi texnologiyalar, xalqaro hamkorlik, va soliq siyosatining adolatliligiga alohida e'tibor berish zarur. Bu jarayonlar soliq yig'ishning yanada samarali va shaffof bo'lishini ta'minlash, hamda davlat byudjetining barqaror va o'sishiga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Edwards, J., & Schöb, R. (2002). Distortionary Domestic Taxation and Pareto-Efficient International Trade. SSRN Electronic Journal. – 45-53.
2. Maksimenko, A. (2015). Трансформація національних ПОДАТКОВИХ стратегій В контексті глобалізації. Financial and credit activity: problems of theory and practice, 2(19), 338-345.
3. Tanzi, V. (1996). Globalization, Tax Competition and the Future of Tax Systems. IMF Working Papers, 96-141.
4. Tanzi, V. (2005). Globalization, Tax System, and the Architecture of the Global Economic System.- 58-66.